

**Dissertatio medica inauguralis de morbis fibrae debilis et laxae ... /
Eruditorum examini submittit Daniel Meadows.**

Contributors

Meadows, Daniel, 1707-1744.

Burman, Pieter, 1668-1741.

Rijksuniversiteit te Leiden.

Publication/Creation

Lugduni Batavorum : Apud Johannem Luzac, 1731.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/vstev759>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

9 10

DISSERTATIO MEDICA
INAUGURALIS
DE
MORBIS FIBRÆ DEBILIS
ET LAXÆ.

QUAM
ANNUENTE DEO TER OPT. MAX.
Ex Auctoritate Magnifici Rectoris,

D. PETRI BURMANNI,

J. U. D. HISTORIARUM, GRÆCÆ LINGUÆ, ELOQUENTIÆ,
POETICES, ET HISTORIÆ FOEDERATI BELGII IN ACADEMIA
LUGDUNO-BATAVA PROFESSORIS ORDINARI, UT ET ACADEMIÆ BIBLIOTHECARI.

NEC NON
Amplissimi SENATUS ACADEMICI Consensu,

ET
Nobilissimae FACULTATIS MEDICAE Decreto,
PRO GRADU DOCTORATUS,

Summisque in MEDICINA Honoribus &
Privilegiis ritè ac legitimè consequendis,
Eruditorum Examine submittit

DANIEL MEADOWS, Anglo-Britannus.

*Ad diem 10 Julii 1731.
hora loquæ solitis.*

LUGDUNI BATAVORUM,
Apud JOHANNEM LUZAC, 1731.

DISSERTATIO MEDICA
IN AUCTORALIS

MORBIS FIBRAE DEBILIS
ET LAXAE

D. PETRI BURMANNI

Digitized by the Internet Archive
in 2019 with funding from
Wellcome Library

LEONARDI BARNORUM
JOHANNEM LUNAC, UPR

DISSERTATIO MEDICA

INAUGURALIS,

DE

MORBIS FIBRÆ DEBILIS
ET LAXÆ.

Partes corporis humani firmas dictas ex particulis olim fluidis, iisque *minimis, simplicissimis, terrestribusque* constari docet Physiologia: quæ pro naturâ elementorum tales omnino sunt, ut nullo modo secundum trinam dimensionem dividi queant. Harum morbos duabus de causis non attingam; & quoniam præsentem detegi non possunt, & quod adeo perditam totius corporis rem ponunt, ut si quidem darentur, neququam restitui posse videatur. Evincent verò experimenta Chemica in corpore humano capta, quod ex hisce Elementis *sibi mutuò vi vitæ, & ope glutinis, tenuissimi, aquosi, pinguisve applicatis*, aoriantur quæ fibræ audiunt; ex quibus membranæ, Vasa, reliqua porro omnia formari debent. Ipse fibræ debilis morbos, uti & quæ inde nascuntur vasorum; quotquot a merâ debilitate oriuntur, tractare decrevi: ad rem ipsam, Lectoris humanitate fretus, aggredior.

Fibræ voco, partem quancunque corporis humani firmam, ex elementis prius adunatis concretam: quæ neque in latum, neque in profundum findi potest, sola verò longitudine dividenda est: idque ipso facto, non tantum conceptu Mathematico. Has esse in ipsomet

Embryc-

Embryone jam informatas, quæ tractu temporis debent evolvi; nemo, qui paulum modo in Physiologicis versatus fuerit, facile negabit. Hisce verò sic positis, earundem cohesionem explicare non est difficile: quam quidem rem paucis proponere conabor, quoniam ad institutum meum quam maximè pertinere arbitror.

In fibrâ simplicissimâ, quæ modò ex elementis juxta longitudinem sibi invicem appositis constat, elementa media duobus punctis, extrema non nisi cum uno junguntur.

In membranâ simplicissimâ, quæ ex binis talibus fibris secundum latitudinem ad se invicem applicatis conflata est, elementa media tribus punctis, extrema non nisi duobus concreta sunt.

In membranâ, quæ ex tribus fibris nata est modo quem jam dixi applicatis, elementum medium quatuor punctis, elementa extrema fibræ coherentis ad duas fibras mediæ tribus punctis, reliqua non nisi cum duobus conjunguntur.

Quandoquidem verò nulla talis est in corpore humano membrana solitaria, quoad hætenus compertum est, omnes verò in canales convolvuntur: proinde in canali simplicissimo elementa omnia quatuor punctis concreverunt, demptis extremis; quæ non nisi tribus se mutuo tangunt.

Quinetiam in membranâ, ex canali compresso ortâ, elementa omnia media quinque punctis, extrema non nisi quatuor punctis sese contingunt.

Denique si membrana huic imponitur, (nec quidem ultra facile licet progredi) altero adhuc puncto contactus augebitur; & proinde omnia elementa media sex punctis, extrema verò quinque se mutuo amplexura intelligimus.

Ea namque fibrarum inter se coherentium lex est comperta, ut nempe pro variâ earundem tractione, quæ semper punctorum tactus rationem sequitur, magis vel minus firmiter aliæ cum aliis conjunctæ sint.

Vim verò istam, quâ fit, ut particule minimæ sibi ipsis adhærescant, omnino triplicem esse arbitror: Ut primò sit ea quæ ex glutine isto habetur, quod elementa quæque inter se apto modo connectit: Deinde, quæ, ex communi omnibus corporibus hucusque notis lege, orta est; quâ nempe duæ quæque particule certâ quâdam distantia positæ in mutuos amplexus ruunt, tamque arcetè, quam possibile est, unâ junguntur: quam, si quis vim insitam vel propriam appellare vult, mihi perinde erit, modò de re ipsâ constet. Denique eam adnumero, quam contractionem violentam vel vim superadditam vocare possumus; quæ ex renixu, & repulsu fibrarum musculosarum, omniratione, vi liquoris intus distendentis, concretarum nascitur; de quâ deinceps pluribus agam.

Sic

Sic quidem a naturâ sumus comparati, ut quo propior quisque sit suæ origini, eo plura & teneriora habeat vasa: increfcit enim (demonstrante Physiologiâ) fibrarum vasorumque robur, prout vis est, quæ in ea incurrit liquorum; quæque iterum pro illorum robore evehitur: illud verò in vasis majoribus fit pro ratione liquorum a minoribus expressorum. Demonstrat verò Physiologia, quod per vim vitæ actuosam canales minimi expressis suis liquoribus tandem membranæ fieri debeant, unde sensim, & constanti lege robustior quisque evasurus est, donec ad *âxulo* pervenerit.

Facile verò patet, quod ratio vitæ & sanitatis aliam omnino partium solidarum conditionem in hac, quam in illâ ætate postulet: proinde fibrarum vasorumque debilitas & robur a relatione ad unumquodque corpus facta nominanda sunt: etenim si modò infans fuisset tam rigidis instructus fibris, quam est quispiam ætate adultâ, nunquam profectò pusilli corporis molem superasset; contrâ si hic tam esset laxæ compaginis, quam ille alter, Hydropicum omnino videremus.

Fibras verò nostras adeo ex se nexuit colligavitque providus hujus rei naturæ Auctor, tamque flexibiles ex propriâ structurâ reddidit; ut cum ad incrementum corporis requireretur, ut paulò magis in hac quam illâ ætate ab invicem essent dimotæ, id ipsum sponte suâ sine ruptione pati possint. Haud aliter videmus foeminas, quæ ad ætatis *âxulo* citius quam viri perveniunt, laxiori corporis habitudine gaudere; neque revera naturam ob id ipsum probri incusare fas est: Nos verò ipsi ab instituto suo eam perveritè detorquemus.

Hiscæ sic positis, non ita difficilis fortasse res est fibræ debilitatem roborque dijudicare: quorum certè justa Definitio multam lucem postea dicendis foenerabitur.

Omnis fibra quatenus cohærere dicitur, talem necessariò partium contactum ponit, qui separationi earundem repugnat. Distrahi verò fibra dicitur, quando vis quædam partes a contactu suo remove nititur. Resistentiæ verò momentum, quod huic distractioni adversatur, contractionem ejus vel elasticitatem vocare liceat; quæ, cæteris iisdem positis, pro momenti obnitentis ratione increfcit, modò non fiat hoc ipsum ultra quam potest resistere.

Jam fibræ debilem appello, cujus elementa tam parvo in cohærentiam nisu inter se nectuntur, ut illâ vi solvenda sit, cui ferendæ par fuisset, modò fuisset sana. Laxitatem verò ita definio, quod sit ea fibræ conditio, ex quâ efficitur, ut facilius quam ad sanitatem requiritur, seipsâ longior reddatur; unde patet esse speciem debilitatis, & inde pendere immutatam Elasticitatem^a. Rursus hinc liquet debilitatem,

laxi-

^a Boerh. Aph. 29.

laxitatemque fibrarum non nisi ex mensurâ impetûs coercendi esse determinandas ; nam quæ liquoribus suis coercendis sufficiunt , nemo debiles vocaturus est.

Quin & Viscera , quoniam ex vasis , & proinde ex fibris demum sunt composita , earundem habitudinem omnino sequi debent : illa verò toti corpori sanitatem imprimis præstant , unde fit , ut cum hujusmodi debilitas contingat , pessima quæque mala oriri debeant. Hinc apparet quam latè patet , quamque utilis est ea doctrina , quam hic complector ; & quidem satis superque instituti mei ratio demonstrata est : itaque ne plura addam , ad causas debilitatis fibrarum , quæ etiam laxitatis nomine in sequentibus insignietur , enarrandas memet accingo.

Fibræ debilitatem *ex impeditâ ingestorum assimilatione in naturam liquidi vitalis sani* ^a oriri quandoque nullus dubito. Enimverò ad corporis debilitatem præcavendam *opus est , ut tantum & tale in humoribus , solidisque , perpetuò restituatur quantum & quale per motus vitæ perditum erat , quæ actio Nutritio dicitur.* ^b Verissimum verò est , nos nihil sumere cibi potionisve formâ , nisi quod a corpore alienum est : requiriturque omnino corpus bene sanum quod in ipsius naturam ingesta transmutet , antequam nutrire possunt ; atqui multa ad hoc opus perficiendum requiruntur , quæ si deficient , totum corpus ægrotare necesse est. Causas verò impeditæ assimilationis nunc breviter memorabo. Necesse est ut bonorum præsto sit corpori humorum copia , quibus recens sumpta possint permisceri : non enim aliter a naturâ humanâ subiguntur , suam verò naturam nobis alienam retinebunt. Probant hoc sæpius visa hydropis & leucophlegmatix exempla , a nimis subitâ repletionem , post sanguinis jacturam profusorem ; eò quod partium solidarum vires fuerint jam ante nimis debilitatæ , vel quod liquor vasis corporis accommodatus elaborari non potuerit. Est verò & alia hujus mali causa , sc. ubi ea , quæ quis in corpus suum ingerit , tam sunt suæ indolis tenacia (quod quidem idem est , ac si vis corporis , quæ debebat ea subigere , nimis esset debilis) ut in naturam humanam omnino deduci nequeant.

Quum tamen malum illud sæpenumerò inde oritur , quod elementa non satis firmiter alia ad alia applicentur , de hac re paulò fufius dicendum est.

Necessum est , ut vasa suæ elasticitatis resistentiâ humores debito modo exercent , & vi satis magnâ propellant : quo verò omnium virium contrahentium summa major est , eo magis humores com-
pri-

^a Aph. 25.

^b Boerh. Inst. 435.

primuntur, prementque vicissim vasa; proindeque eo melior & promptior erit assimilatio. Demonstrant enim Physiologi, ex sero sanguinis multas mutationes passo, fieri illud subtilissimum, quod corpus debeat nutrire: nec esse satis, ut chylus bonus sanguini affundatur, sed ad eum ritè admisceri, omnesque vasorum vires experiri debere: unde manifestò liquet, quod hæ ipsæ vires cuique ætati accommodari debuerint, ut non modò bona fabricata essent elementa, sed etiam aptè inter se compacta. Hancce verò debilem nimium partis unius ad aliam applicationem, ut plurimum a defectu motûs muscutorum oriri, ex quo fit ut liquores non satis fortiter moveantur, evictam fore credo, quando de hac re pluribus deinceps erit dicendum.

Denique, notissimum est, quod omne id a quo fibræ nostræ nimis laxæ redduntur, eas demum in eam habitudinem deducat, quâ fit ut contractionem debitam amittant penitus, aut saltem non nisi post longam diem eam recuperent. Hæc facit nimia fibrarum Distractio; cuius quidem rei exempla habemus a Pantomimis dictis, qui artus suos luxant, quandocunque volunt; sæpissimè verò a Fæminis, quæ aquosis potionibus sese ingurgitantes summâ inde debilitate afficiuntur. Hæ sunt causæ omnes, quæ debilitatem solent antecedere; plures non esse, quis facile dixerit?

Pauca tantum quæ ad majora vasa pertinent, dicenda supersunt, quo natura hujus morbi magis perspecta habeatur.

Homo, quo tempore maximè crevit, firmas partes omnino tenerrimas, easque minimâ copiâ, fluidas verò & vasa maximâ copiâ habuerit, necesse est. Nil enim in corpore ejus ex solâ partium appositione externâ natum est, omnia verò ab interno principio, per humores in vasa delatos, ex propriis locis protrusa crescunt: atqui vis humorum non aliter agit, quam quod vasa distendendo diametros eorum augeat: hoc verò fieri nequit in vasis majoribus, quin simul membranæ latera eorum contextentes comprimi debeant; eodem proinde tempore, eâdemque vi vasa minora erunt occlusa, penitusque exsucca fient, aut liquoribus suis concrecent. Sic quidem minor erit crassitudo, majus verò robur firmatis accrescit fibris: hoc verò omne unicè ex aucto eontactu, non ut quidam imaginantur, ex minutâ liquorum copiâ oritur. Videmus equidem clarissimè ex naturæ instituto, quod quo diutius cor se contraxit, eo plura vasa aboleri debeant; præterea verò eousque fient inde robustiora, donec elasticitati suæ propria rigiditas offecerit.

Rationem vasorum, quæ, modo quo dixi, abolenda sunt, cuius ætati convenientem quis definiverit; rationem verò quandam debere obtinere, nemo credo facile inficias ibit. Fateor illud non fieri nisi morbo vasis minimis compressis prius illato: veruntamen corporis sanitas hoc ipsum fieri omnino postulat, unde tutò colligere possumus, quod

quod quæcunque sint, quæ faciunt, ut justò minus procedat hæc res, ea revera debilitatem in corpus inducere.

Effectus ex hoc morbo pendentes aut nullos fortasse, aut infinitos recensuisse oportuit: Ad rem enim quicunque animum advertit, totam fere morborum Diuturnorum familiam, facile ex hoc fonte derivare poterit. Hinc factum est, ut inter Veteres, Methodicæ sectæ coryphæus Themison, uti & qui longè post eum medicinam hanc recoluit, Prosper Alpinus, omnes morbos a stricto & laxo oriri dixerint: & revera (quamquam morbi sunt ipsis humoribus proprii,) longè maximam partem inde oriri facile crediderim; & quidem imperio potius est hic morbus, ex eo imprimis tempore, quo perversus ille mos potiones aquosas in nosmet ingurgitandi primùm invaluit.

Veruntamen primarios ejus effectus (quatenus instituti ratio patitur) memorare me non gravabit: sunt autem varii pro vario mali ipsius gradu, & quos facile prævidere licet. Fieri nequit, ut fibræ sint debiliores laxioresque, quin facilis vasculorum ex his conflatorum extensio sequatur; quoniam minutâ vi quâ vasa sese contrahunt, minuitur omnino vis quæ humores propellit. Hi verò cum vi canalium coerceri nequeant, facile accumuluntur, tumoresque & obstructions variis partibus creant: unde alia vasa debiliora necessariò debent comprimi, inde tumescere, exinaniti omniaque in eo statu teneri, quo facillimè rumpenda sunt. Quin & ibidem stagnantes, vel denique effusos humores spontanea consequitur corruptio. Homo enim, qui debilissimus est, nunquam infra gradum septuagesimum in Thermometro Fahrenheitiano calebit, cum tamen aeris externi calor qui est maximus, intra septuagesimum & octuagesimum ferè contineatur. Omnes præterea secretiones turbari, mutatâ figurâ, mutatâ sanguinis velocitate, & infinita, quæ ex iis pendent, mala quis non clarissimè cernit. Vide sis Clar. Boerhaavium in capite de Obstructione. Talia sunt: pallor, frigus; lassitudo, torpedo; summa motus inertia, imò fere ad minimum, suffocatio a resistentiâ cordi auclâ; sudores maximi; inflammatio frequens vehemensque; (quod forte mirum videtur) acrimonia humorum degenerantium, vasorumque ex hac causâ nata erosio; & præterea infinita generis nervosi mala. Quid verbis opus est? omnis generis cruditates ex vitio omnium digestionis officinarum; omniumque corporis functionum depravatio. Plurima ex hic malis dicuntur morbi Congeniti vel a temperie orti, quos tantopere Galenici jactant, cum revera sint de hujus debilitatis prosapia.

Diagnosin habetur ex ætiologiâ morbi, & ex cognitio phænomenis effectibusque, quibus morbus definitur. Imprimis verò adesse cognoscitur, ex pallore quotidie crescente; tumore per corpus serpente, fri-

frigori adjuncto, respiratione parvâ citâque; pulsu debili & frequentiore. Ex quibus etiam morbi gradus, duratioque haud difficulter noscuntur.

Prognosis ex causarum prægressarum cognitione (& imprimis ex vitæ consuetudine) uti & ex signis morbo adherentibus habetur; sic & Anamnesis mali facillimè patet.

Causis morbi enumeratis, ad Curationem aggredior; illa verò non nisi ex causarum remotione petenda est. Dixi varios esse debilitatis gradus, qui proinde variam incedam requirunt: ponam verò, quo melius omne punctum feramus, hominem debilissimum, e. g. Lientericum ex merâ fibrarum laxitate: videamus jam qualis ea sit mendendi ratio, quæ instituenda est.

Quandoquidem vires concoquentes quibus opus est ad humorem nutritium parandum, omnino hunc hominem deficiunt, fieri nequit ex ante dictis, quin citò corpus ejus diffluat, nisi aliunde auxilium comparatum est. Habetur verò si modò id ipsum in corpus ingerat, omnique modo insinuet prudens medicus, quod nutrimenti materiem maximè complectitur. Imprimis minimè repudiandum est antiquissimum illud consilium (quod in sacris scriptis memoratur) * ut nempe æger sub iisdem stragulis cum sanissimo homine concumbat, eo proposito, ut tempore somni placidi, quando vasa maximè perspirant, observante Sanctorio, ejusdem halitus materiâ nutritiâ divites, in laxum, satisque proinde bibulum corpus accipiat: vel in hujus locum (si deficit id genus auxiliorum) alia viva animalia non ineptè possunt subjici, variisque corporis partibus, uti libitum est, applicari. Horum vires ante satis edoctus erat Sydenhamus noster quam ea proponeret, quod in locis allegatis videre est; ^b nam omitto memorare varia, quæ apud Bellini, aliosque experimenta habentur, quibus hujusmodi medicina facile a contemptu vindicanda est. In victu præscribendo Lac primas tenet, utpote quod chylum jam vasis elaboratum, & omne quod liquidius est, in se complectitur; hinc spiritus istos, magnâ copiâ, qui hîc adeo desiderantur: quamobrem optimum est quod corpus debilitatum reficiat. Lac *Feminae sanæ, ætate integræ, motu salubri exercitæ, victu laudabili utentis*, omnibus anteferendum est: fugendum vero *post coctionem in Nutrice peractam, vel calidum illico bibendum*. ^c Hujus vicem supplebunt Lac Asininum, Caprinum, denique Bubulum, quod certè vilissimum, minimèque ad nutriendum aptum est, propter copiam butyri materiæque caseariæ, quæ in eo deprehenditur:

a Reg. lib. 1. cap. 1. com. 2.

b Ed. Leidens. p. 67. 68. 77.

c Boerh. Mat. Med. p. 1.

ditur. Hæc omnia ita sumpta citò in venas transeunt, tenuatumque corpus miro modo recreant; lac verò non coquendum est, nam spiritus ejus a coctione diffatur, & ad massam incaseatam propius accedit. Objiciat forte quispiam, lac obacescentiam suam in debilissimum corpus ingeri non debere; sed profectò nihil ab hac parte metuendum, nam quoniam ingestorum conditionem semper sequitur, possumus vel pro arbitrio Nutricem alere, vel demum id ipsum corrigere, prout volumus. Si enim lac, quod Nutrix præbet, acidum sit, solo jure carniùm utatur; si nimis tenue, victu sicco; si nimis spissum, aquam puram potet; denique si falsum ammoniacum sit, & subputrescat, solis cerealibus vescatur. Eodem modo lactis, quod est extra corpus animalis, effectus quos volumus, cavere possumus.

Enimverò Allium contritum lacti adjectum, quod Celsus suadet in morbo Coeliaco, acorem ejus vel præsentem corrigit, vel impedit quo minus tale quid accidere possit; & præterea quam optimè calefacit: vel & alia aromata, quæ forte magis ægris arident, vel aliquid salis alcalini inspergi possunt. Sic lactis colostratio, admixtis Melle, aquâ, & sale, juxta præceptum Galeni^a vitabitur, vel quod forte magis convenit, adjecto sapone veneto. Lac iterum quod nimis spissescit, aquâ diluimus. Dixerunt tamen veteres lac crassissimum maximè nutrire; sed in eo errârunt, si de omnibus hominibus ægris juxta ac sanis dictum voluerint. Cæterum videmus hoc alimenti genus ipsam naturam indicare: infantes enim quibus vires coquentes admodum sunt imbecilles, etiam in utero materno, & statim ac in lucem editi sunt, hoc commodissimè nutriuntur: si igitur accidit, ut homo ætate adultâ eò debilitatis provectus fuerit, ut sit quasi talis infans; quid quæso obstat quo minus naturæ institutum recolat, eundemque victum denuò resumat?

Ova similiter, hujusmodi ægris maximè profunt; & quidem simplex ovi albumen in aquâ tepidâ flagellatum admisto parvâ copiâ Saccharo, si parum tantummodò unâ vice sumatur, dat ferè summum, quod haberi potest, remedium: namque materiam, isti, quæ nutrit, proximam in se continet; & ex eo, docente Chemiâ educitur, quicquid in sanguine reperire est. Vitellus nutrimentum adhuc durius largitur: attamen prout ægri vires aut appetitus suadent; vel hic, vel illud, vel, ambo, cum lacte & saccharo everberata, parvo interjecto aromate, concedi possunt: cavendum verò est ne ab igne ebulliant; sic enim coeunt, & ne alia dicam, talia evadunt, quæ ventriculo infirmo ægrius digeruntur.

Jura carniùm tenuitate & liquiditate suâ proximè ad nostros humores

res.

^a lib. de Euch.

res sanos accedunt; & quoniam spiritibus animalium, ex quibus extrahuntur, refertissima sunt, ideo commodissimè his ægris exhibentur. Generosissima omnium fiunt in machinâ Papinianâ: hæc, ab omni pingui supernatante, sæcibusque depurata, & aquâ multâ diluta, optimam nutrimentum præbent: plerumque verò aliquid salis marini, aut succi aurantium, vel citrei iis admiscemus; tam ad gratiam saporis conciliandam, quam ad cohibendam illam, in quam sponte inclinant, putredinem: similiter flores calendulæ; folia thymi; Origani; porri; minutim scissa iis adspargere maximoperè ex usu foret: Meracissimi vero juris, quod Galli *consommé* vocant, in curando hoc morbo, nulla ratio habenda est; hujusmodi enim jus validissimis ferè visceribus domari nequit, multò minus imbecilliores id concoquant, qui gravissimo Asthmate inde usque vexantur. Ideo dilutius hauriendum, aliter vias obstruendo potius nocet, quam quod facili in venas ingressu citissimè nutriat.

Decoctum Viperarum summoperè celebratur, eò quod corpus atrophicum quam maximè reficiat; imprimis verò, ubicunque jam jam in acidum vergit, quod ferè semper his hominibus contingit, haud parum prodesse videtur. Huc quoque referimus decoctum Cancrorum fluvialium; & gelatinam C. C; quæ prudenti usu, tum nutrimenti, tum medicamenti gratissimi partes sustinebit.

His annumeranda sunt, quæ dicuntur Panificia, ex pane optimè fermentato facta. Iis spissitudo quam volumus facile conciliari potest: præterea vel lacte vel jusculo &c. pro re natâ diluuntur: vel decoctis hujusmodi parum Macis, aut Cinnamomi adjungere non erit inutile; si vero paucillum succi Aurantium, & Vini Rhenani annosissimi simul permiscuerimus, omne fere punctum tulisse videamur.

Vina autem (quod hic loci memorabo) *austera, acerba, uti Florentina, Gallica, ut & Græca nigrescentia adstringenti sapore prædita,* a in quibus aliquid panis bis-cocti maceratum est, maximè in hos usus celebrantur. Sic generosissima ista, uti vinum de Palmâ, Canariense &c. subinde parciter hausta summo sunt usui: hæc enim tum inertiores fibras vellicando, tum calorem instaurando, totum corpus exhilarant, reficiunt; & uti Horatius aptissimè loquitur:

————— cum spe divite manant

In venas, animumque. b

Huc referimus vinum Hispanicum dictum; cujus *liberaliorem haustum horâ somni, aliquot noctibus propinatum, robustiorem universi corporis habitum reddidisse hystericis nonnullis observavit* Sydenhamus: c

saltem

a Boerh. Mat. Med. p. 3.

b Epist. XV. lib. I.

c Ed. Leid. 412.

saltem ad nauseam, vomitumque tollendum, quæ sæpissimè huic morbo se adjungunt, multum valuisse deprehensum est. Proinde vinum Viperinum Londinensium vel ob eam causam non parvi facio: denique Cereviliam Branswicenam nullo modo aspernor, utpote quæ opportunè data mirabilia quandoque soleat præstare.

Postea quam æger hisce rebus, nec non exercitiis deinceps proponendis eoque fuerit usus, ut viribus modicè resectus sit; sensim magis sicco firmoque cibo poterit adstringi: debet verò esse levis, quique facillimè concoquitur. Hic panis bis-coctus modico sale contactus mihi præ omnibus arridet; qui adhuc melior erit, si, antequam fermentetur, admista fuerint aromata, veluti Crocus, femina Coriandri, Cumini, &c.; ovi vitellus, parumque sacchari: de quibus ad finem hujus dissertationis fusiùs dicam. Hoc solo commodè nutritur æger, donec eò proventus fuerit, ut carnem sine noxâ possit capere. Levissima verò est Caro tenella, imprimis assa, & optimè ventriculo sedet; hinc aliis quibuscunque anteposenda est. Præcipuè verò convenit cibus ex Cancris fluvialibus probe assatis desumptus. Potio interim exigua admodum, sed generosa esto, optimisque aromatis ditata; imprimis si corporis imbecillitas in hydropem vergit. convenit præsertim quæ ex cerevisiâ vetustiori habetur. Cæterum aquosa, imprimis calida; pinguis, saccharumque, quantum potest fieri, evitentur; quoniam hæc omnia corpus debilitant. Adde, quod si medicus ægro suaderet, ut id genus eduliorum sumat, quod facillimè perspirat (de quâ re vide Sanctorium in sectione tertiâ Aphor.) nec is repugnet, res tota melius adhuc votis responsura sit. Attamen fatendum est, quod nusquam magis ægrorum genio debeamus obsequi, quam dum in hac curatione versamur; quod dixit Aretæus in *Capite* quod inscripsit *de curatione Stomachicorum*. Quæ quidem præcipua fuit ratio quæ me impulit, ut tam multa in primâ parte hujus argumenti proponerem; quod eo animo feci, ut si forte quid minus ægris hujusmodi arderet, esset tamen in aliis progrediendum. Sequuntur pauca, quæ rationem victûs imprimis exhibendî spectant, quibus alia quædam subnectam, quæ ad hujus argumenti calcem rejicienda daxi.

Tota curatio, quatenus ex nutritione debitâ pender, modum omnino respicit, quo quæque res ægro suppeditantur. Maximum quoad hanc rem arcanum est, ne quid nimîâ copiâ simul in ventriculum ingeratur. Namque hi homines, quibus omnes digestionum officinæ maximè sunt depravatæ, illud ferre nequeunt: etenim nimia partium erit tensio, proindeque major inde superveniet labefactatio; nimisque negotii visceribus parum valentibus faceendum iri clarissimum est. Imprimis verò Lienterici ventriculus malâ copiâ sollicitatur. Debemus enim omnino concipere hoc ipsum, quod sit ille tantummodo vas, quod cibum portionemque &c. excipit, parumper retinet, si qui-

quidem hoc potest, certoque caloris gradu fovet. Et proinde recens ingesta, ubi non præsto est bonorum humorum copia, quæ cum iis commisceri possit, solidarumque partium vigor deficit, citò corrumpuntur, corpusque tantum replent, nutrire nequeunt: dum interim febres & pessima mala sæpissimè excitantur. Quinetiam sæpius contingit (ut obiter id dicam) homines ventriculum debilitari ex eo, quod vel sani vel minus rectè valentes nimium cibi potionisque in se ingurgitaverint: nil restat agendum, quam ut ingerendorum copiam prudenter minuant; sic enim ventriculus non amplius vexatus, ipse firmatur, cujus, ut medicus poeta canit, ^a

————— *Validus firmat tenor omnia membra.*

Itaque multò felicior ægro res cedent, si in initio sæpius, admodumque exiguum cibum potionemque sumit, nec plus quam unciam unam aut sesqui-unciam in ventriculum unâ vice ingerit. Illud enim propter parvam ejus copiam facilius ad valvulas intestinorum retinetur, digeriturque (si modo aliquam mutationem in assumpta queat inducere) dum interea corpus ægri a tantillo non gravatur. Contrâ vero artis parum gnari, omnem eam copiam quam intra viginti quatuor horas ægros suos haurire volent, duabus vel tribus vicibus propinant. Victus quo simplicior, eo melior, & ad concoquendum facillior: esca dubia omnino vitanda est: eâ enim varietate ingestorum omnia sanis etiam perturbantur, & si fidem habeat Horatius, ^b

*Dulcia se in bilem vertent, stomachoque tumultum
Lenta feret pituita.*

Præterea Observatum est a Sanctorio: *tempus esse minoris perspirationis, quando Stomachus plenus est, & præcipuè varietate eduliorum.* ^c

Condita omnia duabus de causis Stomacho imbecillis inutilia esse pronuntiavit Celsus; quoniam & plus propter dulcedinem assumitur, & quod modò par est, tamen ægrius concoquitur. ^d Attamen, ut hæc res se habeat in iis hominibus, quibus ferè restituitur bona valetudo; illa conditio quam supra proposui, neutiquam rejicienda est: ventriculo enim resoluta, lenocinari debemus, ut parum modò proficiamus; prætereaque hujusmodi auxiliis pervellendus est. Quin & his de causis maxinè prodesse videntur condita, quæ ex muriâ salis marini cum pinguibus consociatâ parantur. Idem suadet hos: *Ut quicquid assumpserunt, potione aquæ frigidæ includant:* ^e & quidem si ventri-

^a Q. Ser. Samon. cap. XVIII.

^b lib. 2. Sat. 2.

^c Aph. Sec. 3. Aph. 52.

^d lib. 1. cap. 2.

^e loco cit.

culus tantummodò debilitatus fuerit, nec aliæ partes adeo trahantur, fumino jure aqua frigida post pastum adhibetur; cæterum dubito an ita conveniat: sanis utique hominibus potio quam maximè commoda esse videtur, nec convalescentibus neganda, modò ingluviem illis non excitet.

Dicit quoque alibi: quod *in omnibus Stomachi vitiis præcipiendum sit, ut quo modo se quisque æger refecerit, eodem sanus utatur: nam redit huic imbecillitas sua, nisi iisdem defenditur bona valetudo quibus reddita est.*^a Ex quibus nos monuisse videtur, ne facile credamus hujusmodi hominibus adeo restitutam esse bonam valetudinem, ut ea, quibus olim assueverunt, tutò possint deserere: nil verò impedit, quin, simul ac confirmata sit sanitas, quisque liberius vivat; imò verò debet alio modo vivere, ne contrario vitio urgeatur.

Verum, quoad ægri cibatum per totum curationis decursum, regula hæc unica spectetur; *Ut labor ita cibusesto:* habità simul ratione anni tempestatis, præsentis morbi gradus, ægri ætatis, vitæque pristinæ.

Aer in quo æger versari debet, quam maximè temperatus eligendus est. Calidior nimis rarefacit, movetque omnes humores; quamobrem, corpori ubi liquores in vasis stagnant, iisve effundantur, citamque corruptionem admittunt, non potest non plurimum obesse. Aer austrinus, nebulosus, utpote qui corpus maximè solvit, vitandus; sic & pinguis, ambustumque imprimis redolens; propter id quod expirationem præsertim pulmonum impedire videtur. Aer frigidior, ventosusque, ob easdem rationes fugiendus est; siccus verò & frigidiusculus omnino eligendus. Ægri corpus, sive vigilet, sive dormiat, vestibis bene munitum sit; nec unquam lectum frigidum, aut lintea non probè calefacta petat. Somnus quo diuturnior & pacatior, eò melior; hinc si aliunde non veniat, opio conciliandus. Sunt præterea, qui autores sunt, ut hujusmodi ægri in straminibus bene exsiccatis jaceant; utque culcitæ & pulvinaria, in quibus recumbunt, foliis menthæ crispæ &c. loco plumarum infarciantur; eo animo, ut virtus illorum ad imbecilla corpora recreanda eliciatur: denique ut vestibis laneis interius induantur eodem prorsus modo, uti rachiticis infantibus imperatum est. Nec quidem in iis refellendi sunt, ubicunque imprimis corpus non modò pallet frigetque; sed etiam maximè tumet ex pituitæ sive aquæ mole aggestâ: uti in virginum chlorosi & incipiente hydrope fieri videmus. Hi homines mordentia ante ortum solis, postque ejus occasum, frigora sollicitè evitent; quoque maturius lectum petant, & mane iterum surgant, eò melius in dies se habebunt. Acriora cujuscunque rei studia, animique affectus tristes cavendi. Venus pariter fugienda.

^a lib. 4. cap. 5.

Miretur forsàn quis, me superius in victu Lienterici constituendo, tantum ferè ea, quæ sunt liquida, in auxilium adhibuisse: quæ quidem eâ de causâ rejici debere videantur, quoniam ex suâ naturâ minus sunt apta, quæ in corpus ingerantur, quod nihil ferè potest retinere: ideo tamen hæc ipsa suasi, quod talis ponebatur casus, ubi vires, quæ debebant ingesta concoquere, jam ante fuerant deletæ; quamobrem omne id quod erat simplicissimum, proximèque materie nutritiâ scatebat, primò desiderari visum est.

Proinde si corpus ex merâ debilitate redditum fuit penitus hydropticum; nil forte melius in ægri commodum potest statui, quam ut præcedentibus utatur; donec vires paulum refecerit, ut Chirurgiam, si modò fieri possit, admittat, uti & victum sicciorem, aliaque, quæ ad medelam hancce requiruntur. dura adeo necessitas hanc legem nobis præscripsit. Fatendum verò est, quod in Lienteriâ verâ, propter summam tum ventriculi, tum intestinorum laxitatem, parum admodum vel hujusmodi auxilia sæpius proficiant; quia nil ferè ad vasa absorbentia apprimi potest, dum interea quidquid assumptum est corpori subducitur. Si tamen vitam hisce sustentare possumus, expectandum est, ut ex junctis omnium remediorum viribus, aliquid boni interim eveniat: aliter si hæc deficient nos, balneis enematisque subsidia imperanda sunt. Hæc Lectorem præmonere debui; jam ad alia transeo.

Sæpius homines ex eâdem causâ tantâ copiâ pituitam generant, ut non modò primas vias, sed & sanguinem obruat. His inani industriâ jam ante dictâ suppeditamus, prius quam mucus ille, qui aditum ad vasa Lactea imprimis præcludit, auferatur: qui ergo solvi debet tam citò quam fieri potest, solutusque expelli ope remediorum, quæ vi detergente pollent, quæque simul vias hæc æquè roborant ac expurgant. De his vide sis quæ ad finem dicta sunt. Perperam vero illi faciunt, qui potionibus Caffè, Thè, ægros ingurgitant; vires enim morbi inde adaugent, etsi præsens aliquod miseris solatium præbeant: hæc ergo nunquam admittenda sunt, nisi ubi repentinæ opitulationis necessitas inciderit. Quæcunque verò, Cacochymix, vel Cachexiæ dictæ, species debilitati se adjunxerit; eam propriis remediis debellare oportet, eodem ipso tempore, quo fibram roboramus; si quid diversæ curationis sibi vindicet.

Veruntamen scopum suum adeo non attigit medicus in suppeditando bono nutrimento, ut certè operam oleumque perditurus sit; nisi vasa chylo sanguinique elaborandis dicata, omni ratione roborare nitatur; ut ex bono chylo bonus exsurgat sanguis. Hoc verò aliter fieri nequit, quam fibras rigidiores efficiendo, illis iterum conciliatâ suâ vi elasticâ: his enim factis, cætera omnia votis responsura sunt. Agi-

te,

te, videamus, quænam huic proposito quam maximè conducant.

Perspirationem impeditam, debilitatem in fibras inducere clarissimè patet: itaque primò summâ ope niti decet, ut perspiratio quam optimè procedat. Quandoquidem verò perspiratio optima eam vasorum humorumque conditionem omnino ponit, ex quâ circuitus maximè æquabilis fit, omnesque pori æquâ potestate se contrahendi pollent; eamque ex corporis roboratione peti debere apparet: in hanc rem quæ maximi momenti est, statim me converto.

Primas facile tenet, totoque curationis decursu plus minusve vasorum humorumque motus major instituendus est; fit vero ex *Frictione*. Dixit Hippocrates: Omnis pars quæ magis calet, &c. plus liquorum ad se attrahit, & in alio loco: Infirma corpora si vis nutrire, debes frictione evocare nutrimentum in partes: quæ quidem verissima esse, ab usu compertum est. eadem fere dicit Celsus in *Cap. de Frictione*. Utrique consonat Verulamius, qui mane factam præcipuè laudat. Frictio facit, ut vasa humoresque se invicem premant; hæc erat naturalis ista actio, quæ deerat: hanc restituit & confirmat frictio. Namque sanguinis venosi motum ad cor accelerat; cor inde crebrius se contrahit, hoc est sanguinem suum expellit, h. e. crebriorem vasorum viscerumque in eum facit renixum: atqui majorem in toto corpore calorem, auctamque deinceps, ab applicatione fortiori, fibris rigiditatem; & quæ sequi debent, inde oriri novimus. Nec dubitare ullo modo possumus, quia circuitum humorum augeat frictio; quandoquidem per hanc solam frigidissimo lentissimoque corpori febrem maximam conciliari posse sumus edocti. Hinc vero patet, non esse cujusque hanc ritè dirigere, & pro re natâ moderari; sed prudentis medici tantummodò atque in arte exercitati: non enim omnis, omnique modo instituta conveniet frictio. In summo debilitatis gradu lenissima requiritur, nec diutius facta, quam ut corpus paululum modò inde caleseat; eo consilio, ut perspiratio, neutiquam sudores, promoveri possint: nimia vero debilissimo corpori vim infert, pulmonesque opprimit. Imprimis verò hic loci adhibenda est frictio, quoniam æger in domo concluditur, nec alia exercitia potest instituere: quæ quidem nostra felicitas est, ut ad quemcunque rerum statum hujusmodi Medicinam aptare possimus. Audiamus vero Sanctorium: *Iis, qui crudis succis referti sunt, frictiones non conveniunt: & quidem nimis incitant, propelluntque humores minus ad fluendum aptos, in vasa, quæ majorem motum facile non ferunt, si sine prudenti moderamine institutæ sunt: cæterum non valet objectio. Frictio in orbem maximè requiritur; quod si tantummodò cor versus facta est, nimia humorum mole illud obruimus: si modò sursum deorsumque imprimitur, nimis violenter eos in venas repellimus: utraq; ratione nocemus.* Adhibeantur verò in initio, panni molliores

res lanei, sicci; aut Spiritu vini, vel vino quodam roborante paululum madefacti: hisce ter quaterve in die manè imprimis & vesperè perfricentur omnia corporis loca, quibus accessus datur; simul partes pilis obsitas peccendo: idque potest fieri spatio quartæ partis horæ, aut dimidiatæ, prout Medicus id requiri vider. Nam profectò, ut Celsus optimè dicit in *capite de frictione*: *Non audiendi sunt qui numero finiunt, quoties aliquis perfricandus sit: Id enim ex viribus hominis colligendum est.* Quotiescunque verò, corpora pituitosa maximè aut aquosa tractamus; præstat forte semper (si modò facile id ferant) panis asperis, calidis, siccis, Gummi Benzoin, Labdani, vel Succini, Thuris, Mastiches, Olibanive fumo vaporatis, atque ante focum frictiones adhibere: hac enim ratione calor partibus aquoso languore fermè emortuis instauratur, perspiratio restituitur, humoresque ibidem hospitates dissipantur. Utilitates verò frictio (ut paucis complectar) has adfert; quod fibræ laxam certo certius stringat, & quod naturam maximè debilem deducendo sanguini in loca debita jam partem reddat. Ideo verò potissimum hic loci adhibenda, quoniam multò tutius circuitum humorum incitat, quam ea medicamenta quæ intra corpus recipiuntur. Qui plura de hac re vult, adeat Celsum in *cap. de frictione*, & Galenum qui tanti frictionem fecit, ut integrum de eâ librum conscripserit.

Gestatio hisce morbis convenit, quoties ægri vehementiora exercitia nec tolerare, nec obire possunt; quæ tamen multiplex est, & pro re natâ præcipienda. Gestationes lenissimæ sunt in Cymbâ, super aquam stagnantem; vel ut Celsus ait in portu, vel in flumine; denique in sellâ, aut carpento optimè pensili lenissimèque tracto. Debet verò hæc ipsa diutius proferri; tunc verò solummodò perspirationem mirificè evocari autor est Sanctorius ^a. Gestationem *in curru omnium violentissimam*, idem pronuntiat: *ed quod non solum perspirabile incoctum exspirare facit, sed etiam quia solidas corporis partes, & maximè renes offendit*^b. Sunt tamen habendi quidam hodierni currus, ut notissimum est, qui propius ad lecticarum speciem accedunt; illi verò qui maximè succutiuntur, repudiandi sunt. Gestationem navi, in alto mari, adhuc vehementiorem esse putat Celsus. Profectò hocce genus vectionis miros toti corpori ciet motus, turbatque imprimis compagem nervosam; quod patet ex vomitionibus æruginosæ bilis, sæpius hoc tempore excitatis: quæ quibusdam etiam capitis læsionibus vulneribusque adjunctæ sunt. Attamen, in Phthisi longam navigationem, si vires patiantur, proposuit Celsus. Certissimum quidem est aerem omni fere momento tunc temporis renovari: perspirationem

verò

^a Aph. sect. 5.

^b loco citato.

verò inde maximè augeri vel ex eo patet, quod homines sic vestiti solito magis edere atque bibere soleant, cum tamen alvus longo tempore non solvatur. Nec dubito quin pluribus hominibus cacochymia afflictis, debilibusque profutura sit navigatio; quatenus corruptos humores foras eliminat, sicciisque vaporibus eos opponit; si modò finit imbecillitas. Præliat forte aliter juxta litus sellâ vel carpento vehi; quod quidem corporibus, quæ aquâ redundant, quatenus illa sicciori auræ subjicit, imprimis convenire videtur. In Cæliaco ventriculi morbo gestationem vel inter Lauros vel Myrtos aut Thymum landat Aretæus Cappadox: quidquid verò id sit quod tentamus, anni tempestatis, ægri virium & idiosyncrasie ratio habenda est. Qui verò videre vellent, quid antiqui medici de hujus utilitate senserint, adeant Celsum in *Capite de Gestat.* & Oribas. in *collect. medicin. cap. XXIII. XXV.*

Equitatio, inter antiquissima, quæ celebrantur remedia, habetur: namque Chiron Achillis Præceptor ideo Centaurus dictus erat, ut nonnulli putant, quod exercitiis in equo factis morbos curare imprimis conatus est. Pulcherrima hujus effecta in morbis gravissimis sanandis aliquoties vidimus, ubi medicamenta quæque, cæteraque auxilia frustra erant adhibita: ne verò infinita memorem, videantur tantum ea quæ magnus Sydenhamus de efficacia ejus ad Tabem ex hac debilitate ortam, Phthisinque curandam dixit. Magnas equidem mutationes revera facere quis dubitat; quum enim aer pondere suo totam corporis superficiem, imprimis verò pulmones tunc temporis vehementius premit; sc. pro ratione quadratorum velocitatis suæ, uti demonstrat Hydrostatice: major inde vis nascitur, quæ sanguinem mutat, uti ex Physiologicis notissimum est; proindeque validior & frequentior vasorum humorumque in se mutuo reciprocatâ vis erit. Quin & ex eo, quod corpus equitantis nunc sustollatur, nunc iterum in sellam decidat; omnia imprimis abdominis viscera moveri, premi, viresque vasorum totius corporis augeri debere, ex ipsius elasticitate facile colligimus. ex quibus efficitur ut homo ex talibus exercitiis adeo perspiret. Hinc sponte liquet, quod ope hujus Gymnasticæ ad summa exercitationum pertingere liceat; cum tamen equus pro arbitrio incitari vel retardari queat, & quocunque passuum numero finire possimus; omne punctum inde facile feremus. Patet verò, quod in maximâ debilitate, ubi vires totius corporis omnino fractæ sunt, hujusmodi tentamina vel levissima sumi non posse. Magna saltem hujus rei cura habenda est; namque constitit, tales homines sæpenumero ab equitatione vasa pulmonum rupisse, & denique Hæmoptoe aut Empyemate fuisse extinctos: cæterum ubi ullo modo fieri potest, nunquam vel in summis angustiis desperandum est. Debet verò diu, sin-

singulis fere diebus, pro virium ratione aliquid tentari: donec eò roboris provectus fuerit, ut longiora itinera emetiri possit; quod ipsum fieri oportet. Equitatio Stomachum præcipuè firmare credita est: certissimum utique est, vectionem hancce coacta resolvere, laxastringere; esse æquabilem, nec vires corporis dispergere; quod quidem incommodi cætera hujusmodi ferè omnia plus minus adferre solent. *Equitationem toluantem saluberrimam, succussantem insaluberrimam* pronuntiat Sanctorius a. Equidem a posteriori motum toti corpori, viscerumque imprimis concussionem vehementiorem conciliari facile videmus; propterea ubi a tali motu metuitur, hanc aggredi res esset cum ridicula, tum etiam maximè periculosa: talem verò motum multoties desiderari nemo non videt. Sic quidem pauca modò quæ ad hanc rem spectant, generaliter notavi; sin verò B. L. plures adhuc gestationum species, & cuiam parti imprimis roborandæ unaquæque inservit, scire velit; ablegandus est ad Mercurialem de *arte Gymnasticâ*, aliosque qui hocce argumentum ex professo tractaverunt.

Balnea apud posteriores tum Græcos, tum Romanos ad omnia fere mala celebrata fuisse accepimus: calidas verò lotiones præcipuè ad voluptates luxuriamque; frigidas ad sanitatem referri solitas notissimum est. Hisce morbis frigidam potissimum convenire putat Celsus: is enim Stomachum resolutis suadet, ut *canalibus frigidis Stomachum ipsum, & magis etiam a scapulis id quod contra Stomachum est, subicere; consistere in frigidis, medicatisque fontibus, frigidâ perfundi; atque in eadem natare velint* b. Idem frigidas perfusiones ad intestinorum lævitatem utiles esse refert. Huic sententiæ frequens nostratium experientia suffragatur, qui Rachitidem sævissimam hujusmodi balneis adhibitis domari, corpusculoque maximè debilitato vigorem restitui multoties viderunt. Sunt tamen nonnulli, qui ad hosce affectus curandos, calida lavacrâ laudant, suamque sententiam argumentis colligant. Hæc quidem neutiquam usurpari debere quis putet, ideo quod meatus corporis nimis laxent, totumque humectent; unde morbus radicari videatur: illâ vero repudiari, quatenus nimis fortiter exteriora stringendo, motumque violentiorem ad interiora ciendo; iis quibus obstructions diuturnæ contigere, vel quorum viscera Muco vel Tabe fere diffluunt, plurima mala adferre posse videntur: morbosque quibus propter imbecillitatem sunt obnoxii, uti Diarrhæam, Colicos dolores &c. sapias provocare. Adde, quod balnea immersionis non modò nimia vi vasa omnino premant, sed pressione inæquabili nimis violenter humores superiora versus propellant. Equidem res est alex periculosa plena, summâque prudentiâ opus est, ne in turpissimos errores inci-

a Sect. 5.

b lib. 4. cap. 5.

damus; multa quippe sæpius ante desiderantur, ut corpus ægri bene præparatum sit, quam tutò balneum experiri potest: præterea causæ morbi, ægri virium, anni tempestatis, ipsius regionis ratio habenda est. Hodie in plerisque frigidioribus imprimis Europæ regionibus in desuetudinem abierunt: quod si balnea revocari debere quispiam iudicaret, dantur multiplicia quæ pro re natâ præcienda sunt. Vel enim frigida petantur; vel calida, quæ Aromata optimaque adstringentia in se receperunt; vel denique tentet æger aquas istas calidas sulphureas Bathonienses dictas, quas præ omnibus ad contumacissimam debilitatem laudat Sydenhamus. Curandum verò ut vacuo corpore, nitidèque prius deterfâ cute excipiantur; quin & adjungenda frictio est, ut si quæ soluta & expedita fuerint quæ prius obstructions pariebant, jam liberè fluant, lenissimèque omnia moveantur. Unctiones verò postea adhibitæ, quas adeo necessarias nonnulli putant, mihi non arrident; imprimis quia plus minus perspirationem semper cohibent, in quâ promovendâ hic maximè desudascitur: saltem non tam ad sanitatem recuperandam quam ad tuendam facere videntur. Attamen, unctiones cum oleis aromaticis, amaris, quatenus illa infinuant se in corpus, ut pituitam incidant, solvantque, caloremque augeant, possunt prodesse. Unum tantummodò verbum addam, priusquam hanc rem dimittam: nempe, quod omnino distinguere debeamus ea quæ debilitatem ipsam directò emendant, ab iis, quæ modò auferunt quæcunque iter ad curationem obsepunt. Contingit enim hac ratione multoties ea convenire, quæ corpus debilitant potius quam firmant, quod unicuique artem Medicam callenti satis evidenter patet.

Jam quidem eò usque deducta res est, ut Exercitia Corporis debeam proponere: hæc nusquam non adhibenda, dum vires sinunt; utpote quæ omnibus desideratis satisfaciunt, quæque omnino ægro colenda sunt; si modò suæ sanitatis curam gerat. Non potui verò aliâ, quam generali doctrinâ, in hisce exponendis uti; nisi & Lectori tædio esse, prorsusque extra limites dissertatiunculæ evagari voluissim. Itaque quæ in genere fibræ debilitati succurrunt, forte quis hic inveniet; subtilitates verò harum rerum, tum si quid hanc illamve partem propius spectat; id certè ex suo quisque ingenio, aut ex authorum lectione debet eruere.

Veteres Medici corporis exercitia in omnium ferè morborum curationem adhibuerunt: adeo ut Asclepiades in febre acutâ incipientè eam instituerit, uti narrat Mercurialis in *arte Gymnasticâ*: in quâ tamen re maximè erravit. Ego verò laudes, & infinita iis tributa præconia silentio premens, pauca tantum in medium proferam, quibus utilitates horum demonstrare conabor.

Imbecillitas præcipuè urbanis, literarumque cupidis contingit, ob-
servante Celso: qui plerumque aut otiosam aut sedentariam vitam a-
gunt: sive negotiis diligentius quam par est, domi incumbentes, sive
ex tædio & inappetentiâ operis suscipiendi nil omnino molientes.
Hisce omnibus longa quies corpora ægrota & sibimet gravia conciliat;
tum quia in corpore retinentur, quæ excerni debebant; tum quia re-
quisita assumptorum concoctio non fit.

Verissimum quippe est, quod ignavia corpus hebetet, labor contra
firmet: namque iis hominibus corpora sunt inepta ad omnia vitæ of-
ficia præstanda, quæ solent præstare viri constantes, strenui; qui-
busque

————— *Integer ævi*
Sanguis, . . . Valideque suo stant robore vires, a

Quod quidem hisce de causis fit; & quoniam ex toto vasa justo la-
xiora sunt, & quod humores in propriis vasis coërceri nequeunt; &
simul sæpissimè redundant. Quod si B. Lectori videtur ea repetere,
quæ in principio hujus dissertationis præfatus sum; liquidò patebit,
quod cuique ætati solidarum partium, respectu humorum definita
quædam compago deberetur; quæ quidem tempore quo in utero ma-
terno conclusi fuimus, erat omnium laxissima; procedente verò æ-
tate, plus in dies in contrariam partem vergebat; quæ tum ex stru-
cturâ corporis deduximus. Hinc facile colligendum est, hominem
esse animal aptum natum ad motus animales exercendos; eumque
debere laborare: aut cum laboris necessitas inciderit, in morbos pro-
clivem esse. Ne quis ergo miretur amplius, eos qui comedunt, bi-
buntque, nullis legibus sese obligantes; nec interea motum muscu-
lorum exercent pro ratione suæ ætatis: brevi inde pinguescere, lan-
guere; cæteraque mala quam plurima experiri, quæ ex hoc calami-
tatum nostrarum fundo solent oriri. Verum motus musculorum
omnia assimilant; perspirabile ad exhalandum præparant; quicquid
denique superfluit, foras eliminant; quod imprimis de pinguetudine
corporis dictum vellem: quæ fere non nisi musculis impenditur, qui
ex naturæ instituto erant movendi. Quoniam verò muscoli circa
magnas venas semper ponuntur, non possunt illi moveri, quin fri-
centur venæ; inde humorum circuitus incitatur, calorque augetur;
hinc est quod hujusmodi exercitatio maximè corpus roborat, meatus
stringat, elementa ritè compingat, & adabilem vigorem membra
reducatur. Ne verò in his longior sim; ope hujus, isti debilitatis spe-
ciei,

^a Virg. Æneid. lib. 2.

ciei, quæ a nimis debili applicatione partis unius ad aliam oritur, imprimis occurrimus; quæ quidem, uti omnium latissimè patet, sic & curatu difficillima est; utpote quæ plerumque lentè increcendo vires suas acquirere solet, omni certè remedio sæpius majores.

Inter varia, quæ instituuntur, exercitia, adversæ valetudinis causâ, a debilitate ortæ; præcipuum locum sibi vindicat ambulatio. Hæc variis modis intendi, aut leniri potest; *non enim tantum in campis, sed & in clivosis, & arduis locis descendere atque ascendere, modò planis, modò asperis, modò arenosis licet*: uti ait Cœl. Aurel. de morbis Chronic. Imprimis illa convenit, quæ tum adscendendo, tum descendendo peragitur; (quia varietate quâdam totum corpus movet) nisi perquam imbecillum est. Frigida humidaque corpora optimè hancce exercitationem ferunt: iisque summoperè prodest, quibus inferiores corporis partes frigent, tumentque; quod illis hominibus contingere videmus, qui corpus nunquam ferè exercent; & simul diutius, quam par est, pedibus insistant; ut nonnulli in studiis excolendis perperam faciunt. Enimverò tunc temporis idem fit ac in nimio somno: venæ scilicet ad extrema implentur, inque medio exhauriuntur; ideo quod sanguis cor versus neutiquam promovetur. Curabant Veteres harum rerum peritissimi, ut debilissimi homines inter Myrtos, Laurosque, aut aromaticas & bene olentes herbas Thymum, Majoranam, Mentham ambularent; ut vires eorum benignissimæ inter ambulandum cum iis possent communicari. Deambulatio verò matutina, posteaquam frigus paulum remittit, ventriculo non prorsus jejuno, nec repleto, imprimis bona est: lenis frictio non malè præcedit, optimèque eam claudit. Convenit quoque post partum exigua ambulatio; idoneo tempore interjecto; quò novus chylus adhuc melius elaboretur, & citius ad sanguinem deferatur: aliis quinetiam temporibus prout res ipsa patitur. Et quidem non adeo facile quis in eo potest errare, si modò morûs ipsius, loci, cœlique curam gerat, ut omnia juxta ægri vires fiant: utique impossibile est ullam dare regulam, quæ in quemque rerum statum aptè quadrabit. Quod si rogaret me quispiam, quousque exercitatio hujusmodi promovenda est? haud aliter forte rectè responderim, quam jubendo, ut ad levem defatigationem æger se exercent; vel eousque ut si paulo plus se movere pergeret, sudores debeant erumpere; sic ut corporis vires neutiquam inde frangantur, aut mens in trititiam deducatur; sed utrumque sit erectum. Cavendum verò imprimis, ut postea a frigore optimè defendatur. Atqui facile ex ante dictis colligimus, quod debile corpus multum roborare valeat ambulatio, morbosque a debilitate functionum certo certius orituros propulsare: nec sine jure ad corpus hac ratione exercitatum transferimus quod de Fama Maro dicit:

Mobilitatē viget, viresque acquirit eundo. a

Præterea corpori naturalis maximè est, & vel eo nomine nobis se commendat; attamen hoc habet incommodi omnis ambulatio, quod vires corporis ultimò dispergat; ex quo fit, ut nisi priorum auxiliorum usus aliquamdiu præcefferit; unde corpus paulò roboratum est: debilissimis hominibus non adeo conveniat: Qui plura de hac re vult; adeat Mercurialem *de arte Gymnasticâ*, & Hippocratem in *lib. 2. de Diætâ*.

Cursus iis prodest, quorum salutem exsiccatio & calefactio magna conducunt, si modò vires sinunt; hinc in Hydropis sanationem a Celso adhibetur: idem velle videtur Horatius, quando dicit:

Si noles sanus, curres Hydropicus. b

& revera hunc morbum, uti & plerosque frigidos affectus eradicat; quatenus fibras nimis laxas stringit, ex quâ causâ fere semper oriuntur.

Cantus, loquela, recitatio altâ voce, equitatio imprimis debilem pulmonem confirmant.

Quid memorem saltationem; oscillationis, disci, pilæque exercitia; halterum jactus; rusticæ vitæ labores; & infinita id genus, quæ ad certa membra roboranda apud authores proponuntur: hac de re præcipuè consulendus est Mercurialis *de arte Gymnasticâ*, quo nemo forte eleganter magis atque acutè scripsit. Sic equidem varias Gymnasticæ utilitates ad fibram debilem roborandam dixi, eamque pro dignitate suâ laudavi; nec dubitandum est, quin homo ab affiduo hujus cultu ex summâ debilitate ad nimium roboris facile perventurus sit. Liceat tamen pauca quædam his adnectere, quibus difficultates quæ circa hanc rem fortasse oriantur, tollere; eamque medicinam in tuto collocare conabor.

Omnino exercitia hujusmodi bona, vel mala sunt; pro modo quo adhibentur, suâque aptitudine ad illud vitiorum genus evellendum; cujus gratiâ instituuntur. Quin & curatio hoc fundamento nititur, ut cuique malo apta detur exercitatio; adeo ut debilissimus homo violentam statim experiri non debeat, ullive diu incumbere; verum a levissimâ incipiendo, ad acriorem diuturnioremque lentim devenire. Visum quippe est, varias obstructions, gravelque, quod mirum est, inflammationes in hisce corporibus ab imprudenti hujus usu fuisse

a *Æneid. lib. 4.*

b *Lib. 1. Epist. 2.*

fuisse natas. Convenit itaque in initio, tantum leves motiunculas tentare, quia modum excedere hisce quam maximè periculosum est: nimirum in motu violento corpus minus perspirat, quoniam a sudoribus expulsis maximopere turbatur. Audiamus Sanctorium: *Exercitium violentum a corpore cibo vel crudo succo referto, aufert pondus sensibilibus excrementorum minus solito, insensibilibus ferè nihil* ^a. Et in alio loco: *Exercitium violentum, ubi spirat ventus, malum*. Rei vero rationem dat in alio Aphorismo: *A vento adiapneustia: a motu acrimonia*. ^b Haud verò aliter quam in exercitiis instituendis, qualia, sic & quanta tentemus videndum est; idcirco suaderem ægris, ut nunquam ad ultimas vires, vel lassitudinem, se exerceant; sed in moderatâ, ubi perspiratio optimè procedit, exercitatione consistere velint. Præterea addendum habeo, iis maxime cavendum esse, ne solita exercitia ipsi interrumpant: quoties verò homines temerè, & sine consilio hisce obluçantur; toties corpora adeo labefactant, ut postea vix vitæ sustinendæ absque assiduo medicamentorum usu, vi-ctuque exquisitiore pares sint.

Verum inter se discrepant Authores, respectu temporis quo ægri sunt exercendi: alii enim dixere æstate potius quam hyeme corpora exercenda esse; alii hyeme & vere plusquam æstate & autumno; hi exercitationes passum antecedere debere volunt; quod alii repudiant; illi statim sequi malunt, quod rursus perniciosum maximè esse alii statuerunt: quin & nonnullis una hora, aliis altera magis arridet. Multa præterea subtilia disserunt, quæ apud rei Gymnasticæ scriptores passim videre est.

Clarissimè tamen intelligitur, plurima sæpius requiri, affectûs aliqujus debellandi gratiâ, quæ non tam ad sanitatem tuendam appositâ esse videantur. Cæterum sponte patet ex ante dictis, non esse rem aut parvi momenti, aut captûs facillimi, ita hæc instruere & ordinare; ut non nimia sint quæ nocere possint, aut talia quæ effectibus desideratis destitui debeant.

Est verò aliud quid adeo non contemnendum, ut potius quam maximè necessarium aliquoties videatur. Fasciarum applicationem volo; quæ quidem licet vilissima res sit, affectus tamen contumacissimos solet domare. Etenim Leucophlegmatia, dirusque Hydrops his auxiliis sæpius cesserunt, ubi viscera nulla ante labe erant correpta: nec quidem aliud in summâ debilitate, toto corpore præ humorum stagnatione torpente, tutò tentari potest; antequam partes paulò fuerint firmatæ.

Equidem curationis initium semper ab his prudens sumet medicus, ubicunque ex debilitate humores luxuriare viderit; quoniam

^a Sect. 5. Aph.

^b Ibid.

semper faciunt, ut vasa liquorum suorum impetum sustinere possint, nec interea movendo nocent. Præterea, quatenus vasorum distractionem minuunt, robur iis conciliant, quò melius repellant humores suos, expellantque; unde nimix extensionis effecta certissimè prævertunt. Attamen, in initio, levissimâ fasciâ corpus vincendum est, ut tantummodò sit aliquatenus compressum, neutiquam præ constrictione gravatum; augenda verò compressio, prout vires ægri crescunt: quod commodissimè fieri potest ope machinularum quæ in hos usus facile construuntur. Observanda verò potissimum hæc res est, quotiescunque aliquis atrocior diuturniorque affectus inciderit. Visum quippe est, a violentiori humorum repulsione, nobiliora viscera fuisse maximè oppressa; & si non inde fuerint homines necati, saltem in discrimen vitæ fuisse adductos. Cæterum, ex cauto harum usu vasorum maxime debiliū eousque vires intendimus, ut humorum impetui coercendo pares sint; adeo ut, qui prudenter has admoveere norunt, efficiant quodcunque volunt.

Jam postquam victûs materiem, & præterea Gymnasticam ordinæ proposuerim; restat, ut aliud remediorum genus tractem, quod ex medicamentis habetur, quæ intra corpus recepta fibras constringendo faciunt, ut firmior sit earum cohærentia, quam ante fuerat. Quæ proinde vim augment, quâ blandum illud nutrimentum, quod ante descripsi, vasis absorbentibus melius apprimatur; quæque vasa, quæ sanguinem elaborant, adeo roborant, firmantque, ut chylum, vires primarum viarum auctiores jam passum, ritè in eum transmutare queant. Adstringentia volo, quocunque titulo insigniantur; si ve sint quæ humores densant, & solidas partes simul fortissimè stringunt; vel quæ modò fibras ad contractionem irritant, ex quâ humores velocius circumagi debent; unde eadem effecta, sed tardius oriuntur.

Prior classis medicamenta acido-austera dicta complectitur, quæ imprimis ex vegetantibus, ex fossilibus quoque petuntur: inter ea quæ ex prioribus habentur, eminent succi inspissati Acaciæ veræ, & Germanicæ; Hypocistidis; Cydoniorum; nec non Mespilorum immaturo-rum. Succus Acaciæ veræ cæteris meritò præfertur, ubi summa adstrictio desideratur.

Atqui magnâ prudentiâ opus est, & ad tempus definiendum, & ad copiam quæ maximè convenit determinandam. Præstat per exiguas admodum exhibitiones incipere, copiam augendo, prout illud faciendi opportunitas nascatur. Hominibus adultis facile datur Acaciæ veræ succus a gr. i. ad iv. singulis binis horis, vel ternis, formâ, quæ aliis præfertur, pilularum; sensim adscendendo, donec in ea mole terminetur, quæ maximè placebit. Observatum tamen est, quod majori quantitate sumpta, vomitum ciere solet; qui exiguâ opii par-

ticulâ adjectâ facile cavetur. Succus Hypocistidis, vel solus formâ pilularum, commodissimè assumitur a gr. x i i. vel xv; corpus majori copiâ, si videbitur, lentè assuescendo; vel & pilulis Gummosis eâ mole potest admisceri, ut ad singula binarum, triumve horarum spatia gr. iij vel iv. debeant deglutiri. Mespila, vel in substantiâ, ut ajunt, vel æquali saccharo in conservam redacta, adhuc libentius capientur: tutòque Conservæ hujusmodi dr. ss aut etiam dr. i. singulis binis ternisve horis deglutiri potest. Cydoniorum immaturorum sive succus recens pressus, sive miva; eaque vel simplex, vel vino diluta dentur; res fere eòdem recidit. Præcipua hujus classis medicamenta memoravi, quibus sua laus, suaque pericula tribuenda sunt. Quomodo enim hæc, quæso, agunt, nisi quod omnia quæ tangunt, constringant; exsiccant, & denique perspirandi impotentia reddant; unde pori minuantur, liquoribusque expressis fibræ ad se mutò plus accedunt, & robustiores evadunt? sic verò totum primarum viarum tractum adstringi posse, nemo cum ratione potest dubitare.

Nec quidem ultra pertingere crediderim, (nisi valde sint diluta, quo tempore non aliter quam ut leviora adstringentia agunt) quoniam ex suaapte naturâ sibi met aditum ad venas lacteas præcludere videntur. Rem verò satis feliciter sic se habere judico, quoties mecum reputo, quam inconsultò ægris suis hujusmodi medicamenta fortissima porrigere solent Medici imperiti; statim ac adstrictionem requiri viderint. Optandum sanè foret, ut non adeo temerè primum locum, in curatione horum morborum instituendâ, hisce Medici concederent; eaque cane pejus & angue caverent, ubicunque obstructio viscerum major vel nati est, vel nasci inceperit. Fatendum tamen est, quod, si Diarrhæa atrocior ex hac fibrarum laxitate orta, curationem retardaret, omnesque conatus eluderet; ad Acaciam illico confugiendum sit: quæ, ferè æquè certò, ac cortex Peruvianus Febres intermittentes, hæc profiligare solet.

Acido-austera fossilia prudenter admodum ingerenda sunt; namque summâ vi quâ polient, (cum plerumque ore assumuntur) totum primarum viarum tractum illico constringunt; inde verò longe pejus æger se habet: quoniam interiores illæ partes exsiccantur, & nutrimento debjto fraudantur, dum exteriores adhuc flaccidæ manent. Itaque hujusmodi medicamenta dilutius haurienda sunt, quin etiam insuper perexiguâ copiâ, brevibusque temporum intervallis.

Prioribus mitiora sunt, sed quæ iisdem usibus inserviant; cortices Granatorum, Capparidis, Tamarisci, arboris Peruanæ; quæ omnia vel in substantiâ dantur, vel formâ decoctionis, vini medicati, conservæ; aut conditi, simplici saccharo aliisve optimis aromatis adjectis. Eò referimus flores Balaustrorum; radices Bistortæ, Pimpinellæ Sanguisorbæ, Tormentillæ, Rhabarbarum leviter ustulatum; denique

Tin-

Tincturam G. Laccæ: in quibus omnibus inconsultò propinandis, non tam largiter, quanquam & in his nimium, peccare possumus. Horum verò prudenti usu, nimia humorum liquiditas tollitur; primæ viæ roborantur, quin & cæteræ procul dubio paulatim firmabuntur. Dixi Medicamenta adstringentia, quorum viribus fibræ nostræ contractæ maximè, & solidæ statim redduntur; jam proponam ea quæ majori calore motuque corpori conciliatis eadem præstare nituntur. Sunt verò duplicis generis; vel quæ acerrimo aromate gaudent, vel quæ ob mitiorem virtutem magis plerumque placent. Priora conveniunt, ubi simul cum debilitate summâ, ægri maximoperè frigent, & aquosi sunt; hæc enim calore undique diffuso partes vaporent, suâque acrimoniâ tardas pervellunt.

His usibus infervit modò dicta Camphora, formâ pilularum ad gr. ij. vel iij. singulis ternis quaternisque horis data; idque vel sola, vel cum aliis ad rem facientibus conjuncta. Eodém recidunt radices Camphoratae; uti Zedoariæ, Cyperi longi, & rotundi in aquam aut vinum, aut Spiritum vini infusæ: radices Imperatoriæ, Gentianæ, Galangæ, Contrayervæ, Serpentariæ Virginianæ, Zingiberis conditæ; quæ vel crudæ manducari, vel in pulverem redactæ, conservæ Absinthii similive misceri; vel cum syrupo conveniente in hanc formam redigi possunt. Eò referuntur Tinctura corticis Winterani; Tinctura aurea Rulandi, bulbi Ari recentis, eâ copia sumptâ, ut purgare nequeant; quibus denique Sales tam fixos, quam volatiles oleosos, Balsamaque dicta adjungo. Attamen, non sine magno periculo, Medicamenta quæ tam violenter humores movent, in corpus quis ingerat, quod aliquâ viscerum labe laborat. Et præterea omnino notandum est, quod si maximè calefacientia debilissimis hominibus propinentur, nec aliunde nimix eorum virtuti prospectum sit; tota sua vis in ventriculum ferè agat, unde Cardialgiæ, Singultus, pessimaque symptomata excitantur. Hinc necessum quoque est, ut quando lentos humores hisce flagellare visum est, humectantibus nociva acrimonia contemperetur. Mitius aroma præbent summitatès Absinthii; folia Menthæ, Majoranæ, Rosismarini; radices Enulæ Campanæ, Acori, Angelicæ, Eryngii; baccæ Lauri; flavedo corticum Citri & Aurantiorum. Et ne plura dicam, Allium imprimis ad Stomachum excitandum celebratur: quod tanti equidem fecit Hippocrates, ut solum hoc ex Oleribus in Pituitâ albâ probet; omnique modo comestum laudet. hujus pariter miram virtutem recitat Sennertus. Commodissimè verò hæc, & similia, formâ conservæ, similive dantur; unde non tam citò ex ventriculo elabuntur, sed moras longiores ducunt. Quo verò melius infantibus, qui ore plerumque nolunt assumere, eadem suppeditare possumus; Linimenta & Unguenta eâ copiâ ingrediantur, ut simul ratio corpusculorum omnino habeatur.

Maximè verò mihi arrident, utpote quæ omnibus numeris absoluta videntur, illa Medicamenta, quæ non modò leniter firmas partes stringunt, sed fluidas eodem tempore stimulant; & ad aptum motum deducunt. Talia sunt: imprimis folia Myrti; in quibus gratissimum aroma unà cum amicâ vi adstringente inest; hinc in morbis Virginum, Chlorosi, similibusque affectibus maximè laudantur, unde forsân Myrtus Veneri sacra dicta est. Dantur verò formâ infusionis, vini medicati, aut levis decoctionis, namque hanc quodammodò ferunt. Virtute suâ inferiores sunt baccæ, seu myrtilli dicti; cæterum viribus non absimiles. Huic ordini jure summo adscribitur Cinnamomum; quod vel crudum sumendum est, vel quod vasis accuratissimè clausis in aquam tepidam infusum est. Frustrâ verò ab Aquâ Stillatiâ, sive Oleo vim adstringentem, subtilius aroma a decoctione optâris; nisi in Phialâ altâ Chemicâ facta fuerit: quod si aromaticæ partes integræ desiderantur, frigidâ infusione optimè servantur. Potest crudum vini medicatis adjici, vel & ejus Tinctura ex vino quovis molliore cochleatim aptissimè hauritur. Eò referri possunt nuces Juglandum immaturæ, & radix Caryophyllata, quam in aquam aut vinum commodissimè quis infuderit. Præterea eadem illa adstringentia, unà cum aromaticis, formâ Cataplasmatum, Fotûs, &c. variis partibus corporis applicare, haud parum proderit. Horum Aretæus, in *capite de Stomachicis & Diabete*, & adhuc clarius in *capite de Celiacis*, mentionem fecit; & virtutes maximè laudavit. Similiter, *sacculum ex flocis Carmosinis in vinum austerum infusus, in quod infusa fuerint Myrtus, & cortex Citri, & parum Croci, super Stomachum perpetuò gestari* probat Verulamius ^a. Conveniunt pariter Emplastra; Stomachicum magistrale, oxycroceum, e baccis Lauri, e Cymino; Stomacho, regioni Umbilici, & spinæ Dorsi admota. Ubi verò major calor requiritur, emplastro Stomachico magistrali ad unc. ij vel iij sumpto, dr. i. aut ij Camphoræ in oleo Terebinthinæ tritu solutâ admiscere præstat; quod quidem ventri infimo applicatum, Diarrhœas aliquoties sustulit, quæ validissimis adstringentibus nullo modò tolli potuerant. Constat equidem, quod ratione Camphoræ, quæ egregias, quas habet, vires aromaticas in corpus diffundit, resolutis partibus calorem instaurare debeat. Vel in eundem finem, Fotum ex Tincturâ G. Laccæ, aquâ Salviæ dilutâ, quæ paucillam Camphoram in se recepit, adhibere possumus. Denique Epithema ex Spiritu quodam composito (qualis est Spiritus Lavendulæ comp. Matth. Londinensium) pane tosto excepto, vel ipsâ Theriacâ, cordis scrobiculo subinde pro re natâ admovere juvat,

Dixi

^a Hist. vit. & mort. oper. 5.

Dixi verò antea, requiri aliquoties, quando Curationem hujus morbi quis aggreditur, ut cæteris omnibus Medicamenta præmittat illa, quibus vitiosos humores expurgare vel & vias lenta Pituita oppressas liberare queat. In illud propositum aptissimè quadrant Gummi saponacea aromatica, qualia sunt: Gummi Ammoniacum, Galbanum, Afa-foetida, Bdellium, Sagapenum, quibus Myrrha adjungi potest. Eò referimus Saponem Venetum, vel Hierosolymitanum, vel Sapientum bili admistum; denique Aloen Lucidam, vel solam, vel prout in Elixir Proprietatis habetur. Hæc omnia non tantum lentum viscosumque solvunt, & corpore expellunt, sed ventriculi & intestinorum inertiae succurrunt. Præcipuè verò hunc scopum attingimus, usu saponum istorum unà cum Myrrhâ, Aloë & Croco electis: quæ omnia commodissimè Balsamo Copaibi vel Peruvia-
no in pilulas effinguntur, ut ad aliquot grana, singulis binis, ternis, quaternisve horis sumantur, prout res ipsa loquitur.

Cavendum verò sedulò, ne purgatio istiusmodi nimis promoveatur, (ex quo sæpius ægri morbo minores e medio sublati fuere) sed potius ad firmandas vires citissimè pergendum est. Imò sæpissimè leve Vomitorium ex Ipecacuanhâ præmississe votis satisfacit.

Unum adhuc restat nimis magni momenti remedium, quam ut locum hîc desideret; Ferrum volò: quod prudenter datum, cum paulum confirmata fuerit corporis habitudo; summum ad fibras roborandas, humoresque densandos, quod haberi potest, auxilium præbet. Clarissimè illud videre est in Virginibus maximè Leucophlegmaticis, quæ statim ab hujus usu, & pristinas vires & colorem recipiunt. Necessum verò plerumque est, ut priora excipiat; quoniam debilissimis hominibus viæ ferè semper mucò obsidentur, quo vis hujus haud parum obtunditur.

Aquæ Ferratæ, imprimis æstivo sicco tempore, salubri aëre maxime laudandæ: quarum virtus ut Sydenhamus ait, tum ob insignem quantitatem quâ hauriuntur, tum etiam ob earundem cum naturâ convenientiam, intimius sanguini permiscetur, & potentius morbos expugnat, quam Ferrum quocumque demum artificio nobilitatum.^a His tutò miscetur Lac, nec inde ullo modo coit.

Proximos his occupat honores Ferri nativi simplex rasura, quæ vacuo ventriculo, horulâ ante pastum commodissimè datur. Infantibus gr. i. bis terve interdiu sumpsisse sufficiat: homines vero adulti scr. ss. imò gr. xv. facile ferunt. Quin & Lac huic superbibere licet, si commodum videtur. Quod si Ferrum tegere visum fuerit, parum Cinnamomi, Myrrhæ, Corticis Winterani adjecisse non nocebit. Hicce modus exhibendi Ferri potissimum eligendus videtur, quotiescunque contingit, ut acidum primis viis dominetur: aliter solutionem ejus in Vino Rhenano, aut Cerevisiâ generosissimâ præ vetustate

^a Ed. Leid. p. 410.

paulum acescente prætulerim.

Præterea nonnulli sunt, qui Alcoholizata (si ita loqui licet) solent propinare: quæ quidem, copiâ, locoque aptis assumpta, prodesse possunt: aliter vero exteriora siccant, nimiosque ad interiora corporis motus cient. Verum dubitare non possumus, quin fibras stringant; quoniam videmus mollissimas corporis partes, inter quas cerebrum jure recensemus, inde durissimas firmissimasque reddi. Quin & sudores ferè certò compefcit Spiritus Vini, quibus præ nimiam vaforum laxitate homines aliquando diffuunt; imo hinc venit, quod ipsum Vinum adeo roborare deprehendatur.

Denique fibra debilis sanatur omni modo quo distractio tollitur: quò enim plus distractio minuitur, eò plus contractio augetur; si modò aliquis partium nexus remanserit, uti notissimum est.

Sic equidem hujus morbi Curationem per omnes gradus deduxi; quod quidem, tam Remediorum delectus, quam clarioris doctrinæ causâ, factum est. Simul, in transitu, præcipuos ejus Effectus, quique proximè inde oriuntur, notavi; iisque medendis, summam, quam potui, opem adhibui: sic verò mihi omnino videbar, non modò partes quas susceperam, utcunque explere, sed & majori sermonis utilitate juvare.

Jam verò si Medicus ita se gerit, resque ægri sinunt, ut plura simul tententur; citius, si quidem id fieri potest, sanatum iri confido: attamen hoc non semper Medico id expetenti datur, & revera nunquam non prudentiam & solertiam res exigit.

Sum verò ordinem secutus in hoc argumento elucidando, qui præmonstratur a Clarissimo BOERHAAVIO in elaboratissimis Aphorismis; utpote qui ad illud intelligendum quam maximè appositus mihi videbatur: cujus laudes ingenii mei culpâ deterere nolo.

Egregii Viri doctrinæ facultatem consecutum me minimè profiteor, secutum tamen præ me fero.

F I N I S.